

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

GIREIDI YA 12

TSHIVENDA LUAMBO LWA U ENGEDZA LWA U THOMA (FAL)

BAMMBIRI LA VHURARU (P3)

LARA 2021

MARAGA: 100

TSHIFHINGA: Awara 2½

Bammbiri ili li na masiatari a 6.

NDAELA NA MAFHUNGOTHANGELI

1. Heḽi bammbiri ḽi na KHETHEKANYO THARU:

- KHETHEKANYO YA A: Maanea (50)
 KHETHEKANYO YA B: Zwibveledzwa Zwilapfu zwa Vhudavhidzani (30)
 KHETHEKANYO YA C: Zwibveledzwa Zwipfufhi zwa Vhudavhidzani/
 zwa Tsumbedzi/zwa Mafhungo (20)

2. Fhindulani mbudziso NTHIHI u bva kha khethekanyo INWE na INWE.

3. Nwalani nga luambo lune na khou lingwa ngalwo.

4. Thomani khethekanyo INWE na INWE kha siatari LISWA.

5. Ni fanela u pulana (tsumbo: mapa wa muhumbulo/nyolo/tshati ya nyelelo/maipfi a re khii na zwiḽiwe), u vhalulula na u sedzulusa mushumo waḽu. Pulane yaḽu i tea u RANGELA maanea.

6. U pulana hoṽhe hu tea u sumbedzwa nga u ralo. Ni eletshedzwa u thutha pulane yoṽhe nga u tala mutalo u buḽekanyaho khayoy.

7. Ni eletshedzwa lwa tshoṽhe uri ni shumise ndangatshifhinga iyi yo anganywaho:

- KHETHEKANYO YA A: Henefha kha minetse ya 80
 KHETHEKANYO YA B: Henefha kha minetse ya 40
 KHETHEKANYO YA C: Henefha kha minetse ya 30

8. Nomborani phindulo dzaḽu sa zwe ṽhoho dza nomboriswa zwone kha bammbiri ḽa mbudziso.

9. Neani phindulo INWE na INWE ṽhoho yo teaho.

10. Musi ni tshi vhalala tshivhalo tsha maipfi, maipfi a re kha ṽhoho ye na nanga ha tei u katelwa kha itsho tshivhalo.

11. Nwalani nga vhudele nahone zwi no vhalea.

KHETHEKANYO YA A: MAANEA**MBUDZISO 1**

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha dza malo dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 250 u ya kha 300.

- 1.1 Muthu o tambaho tshipida tsha ndeme vhutshiloni hanga. [50]
- 1.2 U tambudzwa ha vhana na vhafumakadzi. [50]
- 1.3 Thekholodzhi ndi vhutshilo. [50]
- 1.4 Ndi a ditongisa nga u vha mudzulapo wa la Afrika Tshipembe. [50]
- 1.5 Vhothe vho hwedzwaho milandu ya vhutshinyi vho tea kana a vho ngo tea u farelwa. Tatani ni tshi tenda kana ni tshi hanedza. [50]
- 1.6 Talelani zwifanyiso zwi tevhelaho nga vhuronwane uri ni do kona u iwala maanea ane a anana nazwo. Nangani tshithihi ni iwale ngatsho maanea anu. Maanea anu ni a nee thoho yo teaho:

1.6.1

[Tshi bva kha [www.black and white images](http://www.blackandwhiteimages.com)]

[50]

1.6.2

[Tshi bva kha [www.black and white images](http://www.blackandwhiteimages.com)]

[50]

1.6.3

[Tshi bva kha [www.black and white images](http://www.blackandwhiteimages.com)]

[50]

ṰHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA A:

50

KHETHEKANYO YA B: ZWIBVELEDZWA ZWILAPFU ZWA VHUDAVHIDZANI**MBUDZISO 2**

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha n̄a dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu vhe maipfi a u bva kha 120 u ya kha 150.

2.1 VHURIFHI HA TSHISHAKA

Inwi no wana pfufho ya u vha mutambi makone wa ḽitambwa ḽa khasho ya Radio Phalaphala.

Zwino inwi n̄walelani khotsi aṅu vhurifhi vhane vha shuma tshikhuwani ni tshi vha ḽivhadza nga ha pfufho iyo. [30]

2.2 KHARIKHULAMU VITHAE

No n̄wala mulingo wa gireidi ya 12. N̄waha u tevhelaho ni vhona ni tshi ḽo kundelwa masheleni a u isa pfunzo phanda. Ni tshi khou vhala gurann̄a ya ḽiatsha, no vha na mashudu a phele musi ni tshi vhona hu na mushumo wa vhumabalane wo kungedzelwaho.

N̄walani kharikhulamu vithae na vhurifhi ha khumbelo ya mushumo vhu fhelekedzaho iyo kharikhulamu vithae. [30]

2.3 MUVHIGO

Muvhunduni wa haṅu vhunzhi ha vhaswa vha khou litsha tshikolo vha songo phasa gireidi ya 12. Inwi sa murangaphanda wa vhaswa, no humbelwa nga vhadzulapo u ita ḽhodisiso ya tshivhangi tsha thaidzo iyi.

Inwi n̄walani muvhigo wa zwe na wana. [30]

2.4 TSHIPITSHI TSHA FOMALA

Tshikoloni tshine na dzhena khatsho hu ḽo vha na madalo a muhulwane wa tshiriki a u tuṅuwedza vhagudiswa vho phasaho zwavhuḽi na vho konaho kha maṅwe masia.

Inwi vhunga ni murangaphanda wa matshudeni, vhulangi ha tshikolo ho ni humbela u n̄wala tshipitshi tshine na ḽo vhala nga ilo ḽuvha. [30]

ḽHANGANYELO YA KHETHEKANYO YA B: 30

**KHETHEKANYO YA C: ZWIBVELEDZWA ZWIPFUFHI ZWA VHUDAVHIDZANI/
ZWA TSUMBEDZI/ZWA MAFHUNGO**

MBUDZISO 3

Fhindulani mbudziso NTHIHI kha tharu dzi tevhelaho. Vhulapfu ha phindulo yaṅu vhu tea u vha maipfi a u bva kha 80 u ya kha 100.

3.1 FULAYASI

Muvhunduni une na dzula khawo hu khou vulwa vhengele la u rengisa zwiambaro hu si kale. Vhaṅe vha vhengele ilo vho ni humbela uri ni ṅwale fulayasi ine khayoyi na do vha ni tshi khou kunga vhathu uri vha de vha renye musiyi tshi vula.

ṅwalani fulayasi iyo.

[20]

3.2 GARATA YA POSWO

Muṅwe wa shaka laṅu o wana ndambedzo ya u gudela vhudokotela shangoni la Cuba. Vha muṅa vho ni humbela u mu ṅwalela garata ya poswo ni tshi khou mu fhululedza.

Inwi mu ṅwaleleni garata ya poswo.

[20]

3.3 NDAELA

Inwi ni mutshudeni ane a khou ya u ṅwala mulingo. Ni sa athu u ṅwala mulingo no pfumbudzwa nga ha ndaela dzine na tea uri ni dzi tevhedze musiyi tshi ṅwala mulingo.

Inwi ṅwalani ndaela idzo.

[20]

THANGANYELO YA KHETHEKANYO YA C: 20
MARAGAGUTE: 100